

2006 TEMMUZ SAVAŞI, 2011 SURİYE KRİZİ VE 2019 PROTESTOLARI PERSPEKTİFİNDEN HİZBULLAH'IN LÜBNAN'DAKİ ROLÜ

Mevlüt BULUT*, Seher BULUT**

Öz

Lübnan, Ekim 2019 tarihinde bazı toplumsal başkaldırlara tanıklık etmiştir. Yaşanan protestolar hükümetin vergi gelirlerini artırmak amacıyla tütün ürünlerine, petrole ve WhatsApp aramalarına uygulanan vergi düzenlemesi ile başlamıştır. Gösteriler sürecinde ortaya konulan öfke, halkın siyasi karar alma mekanizmalarındaki aktörlere karşı olan güvenin giderek azaldığına işaret etmiştir. Fakat diğer taraftan bu durumun siyasi karar alma mekanizmalarında yer alan her aktör için aynı olduğunu söylemek güçtür. Buradan hareketle Lübnan'da protestocuların, siyaset içerisinde gücünü giderek artıran Hizbullah'ın yaşanan gelişmelerdeki rolünü nasıl değerlendirdiklerini ortaya koyan çalışma ayrıca bu rolün ortaya çıkmasında 2006 Temmuz Savaşı'ndan başlayarak 2011 Suriye Krizi ile Hizbullah'ın elde ettiği sosyal, politik ve askeri durumun belirleyici olduğunu iddia etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Lübnan, Ekim Protestoları, Hizbullah, 2006 Temmuz Savaşı ve 2011 Suriye Krizi

THE ROLE OF HEZBOLLAH IN LEBANON FROM THE PERSPECTIVE OF THE JULY 2006 WAR, SYRIAN CRISIS IN 2011 AND THE PROTESTS IN 2019

Abstract

On October 2019 Lebanon has been witnessing a massive wave of nationwide protests. The protests started with the government's desire to increase taxes on tobacco products, oil and WhatsApp calls. The anger revealed by the process of demonstrations indicates that the public's reliance on actors in political decision-making has declined gradually. However, it is difficult to say that this situation is the same for every actor in political decision-making processes. This article reveals how the protesters evaluated the role of Hezbollah, which is gradually increasing its power in Lebanese politics, in the developments in Lebanon. The study claims that the social, political and military situation of Hezbollah after the 2006 July War and the 2011 Syrian Crisis were the determinants of this role.

Keywords: Lebanon, October Protests, Hezbollah, the 2006 July War and the Syrian Crisis in 2011.

* Dr., T.C. Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi Başkanlığı, abmbulut81@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5493-0519

** Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Medipol Üniversitesi, seher.bulut@ankamedipol.edu.tr ORCID:0000-0001-5962-2013

GİRİŞ

Uzun süredir ekonomik sıkıntılar içerisinde olan Lübnan hükümeti 2018 yılında Paris'te düzenlenen Cedre Konferansı'nda onaylanan 11,6 milyar ABD doları tutarındaki hibe ve krediler karşılığında (Anadolu Ajansı, 2019) yapısal reformları gerçekleştirme ve bütçe açığını azaltma sözü vermiştir. Zira son dönemde büyük ekonomik kriz yaşayan Lübnan'da, Maliye Bakanlığı tarafından Mayıs 2019 tarihinde yayımlanan rapora göre 2019 yılının ilk çeyreğinde genel borç 86,2 milyar dolara ulaşmıştır. Bu sebeple hükümet yetkilileri tarafından ülkeyi ekonomik darboğazdan çıkarmanın bir yolu olarak vergileri artırma yolu denenmek istenmiştir. Lübnan Enformasyon Bakanı Cemal El-Cerrah yaptığı açıklamada, 17 Ekim 2019 tarihinde hükümetin WhatsApp da dâhil olmak üzere telekomünikasyon uygulamalarına günlük 20 Cent vergi tahsil edilmesi yönünde uzlaştığını belirtmiştir. Açıklamanın ardından Beyrut'ta başlayan halk gösterilerinin kısa addedilecek bir zaman içerisinde ülke geneline yayılması sonrasında Lübnan, Ekim 2019 tarihinden itibaren son on yılın en büyük hükümet karşıtı gösterilerine tanıklık etmiştir. Farklı sektörlerde yaşanan ekonomik sıkıntıların gitgide daha fazla oranda halka yansması sonrasında son olarak tütün ürünleri, petrol ve WhatsApp aramalarına uygulanan vergilerin artırılmak istenmesi olayların patlak vermesine sebep olmuştur. Lübnan halkı ekonomik sorunlar, işsizlik, yolsuzluk, zamlar ve yetersiz kamu hizmetleri konusunda gerekli çalışmaları yapmayan siyasi liderlere karşı protestolar ortaya koymuşlardır. Gösterilerin büyümesinden tedirgin olan hükümet yetkilileri, her ne kadar vergi teklifinin onaylanmayacağını ifade etseler de olayları dindirmek kısa vadede mümkün olmamıştır. Ülkede mevcut olan tüm toplumsal katmanların katılım gösterdiği protestolarda 'herkes yani herkes' denilerek eski ve yolsuzluğa bulaşmış tüm seçkinlerin değişmesi istenmiştir.

Çalışmada, Lübnan siyasi yapısı içerisine bir milis grup olarak giren ve günümüzde ülke yönetimindeki siyasi ve askeri etkisini giderek artıran Hizbullah'ın protesto sürecinde göstericiler tarafından hangi bağlamlarda ele alındığı ve Hizbullah'ın gelişen olaylara gösterdiği reaksiyon incelenmektedir. Çalışma bu bağlamda öncelikli olarak Hizbullah'ın Lübnan siyasi yapısı içerisindeki rolünü incelemekte ve bu rolün gelişiminde 2006 Temmuz Savaşı ve 2011 Suriye Krizi sürecinin önemli olduğunu hipotezi üzerinde durmaktadır.

Çalışmadaki araştırma sonuçları, mevcut literatürün ve ikincil kaynakların analiz edilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Türkçe, İngilizce ve Almanca kaynaklar kullanılmıştır. Çalışmayı hâlihazırda mevcut bulunan çalışmalardan ayıran önemli bir özelliği, Türkçe, İngilizce ve Almanca kaynaklara dayanarak tekdüze bir bakış açısı üzerinden değerlendirmelerde bulunulmaktan kaçınılmasıdır. Çalışma literatüre bu anlamda özgün bir perspektifle katkıda bulunmaktadır.

1. LÜBNAN SİYASİ YAPISI İÇERİSİNDE HİZBULLAH'IN YERİ

Dinî ve mezhebi olarak farklı grupları bünyesinde barındıran Lübnan, 1926 Anayasası ve 1943 tarihli Ulusal Pakt'a göre farklı etnik, dinî ve kültürel grupların demokratik bir ortak yönetim modeli çerçevesinde örgütlenmesine dayanan bir sistem üzerinden yönetilmektedir. Lübnan seçim sistemi ülkedeki mezhepsel farklılıklar, farklı bölgesel çıkarılara sahip gruplar nedeniyle hassas dengeler üstüne kuruludur. Ülkede 1975-1989 yılları arasında yaşanan iç savaşı bitiren ve sonrasında imzalanan Taif Anlaşmasına göre, 128 sandalyeli meclis Hristiyan ve Müslüman üyeler arasında paylaşılmaktadır. 64 kişilik Hristiyan kontenjan 34 Marunî, 14 Rum Ortodoks, 8 Rum Katolik, 5 Ermeni Ortodoks, diğer Hristiyan azınlıklar ve 1 Ermeni Katolik tarafından, geri kalan 64 kişilik Müslüman kontenjan ise 27 Sünni, 27 Şii, 8 Dürzi, 2 Nusayri tarafından paylaşılmaktadır (Özdemirci, 2016, s. 103). Lübnan'da 4'ü İslami, 12'si Hristiyan, Dürzi ve Musevi olmak üzere toplam 18'den fazla dini topluluk bulunmaktadır. 1943'te varılan Ulusal Pakt anlaşmasına göre Cumhurbaşkanı Hristiyan, Meclis Başkanı Şii ve Başbakan Sünni mezhepten seçilmektedir. 128 sandalyeli Meclis Hristiyanlık ve İslam dinine mensup kişiler arasında eşit olarak paylaştırılmaktadır (Şöhret, 2012, s.100-101).

70'li yıllarda Lübnan'da ideolojik temelleri atılan Hizbullah, 1979 yılında Ayetullah Humeyni önderliğinde gerçekleştirilen İran İslam Devrimi'nin ardından kuruluş aşamasına geçmiştir. 1979 İran Devrimi sonrasında siyasi olarak Şiilik diskurunu dolaşıma sokan ve bu retoriğin benimsenmesi amacıyla çevre bölge ve ülkelerde faaliyetlerde bulunan Tahran yönetimi açısından Lübnan önemli bir nüfuz alanı olarak değerlendirilmiştir. Tam olarak hangi tarihte kurulduğu bilinmemekle beraber, 1979 İran Devrimi ve İsrail'in 1982 yılında Lübnan'ı işgal etmesi Lübnan Şiiliği ve Hizbullah örgütünün ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır (Bağlıoğlu, 2008, s.31-35). Fakat daha öncesinde Lübnan toplumu içerisindeki Şii kimliğinin belirginleşmesi ve Şii nüfusunun siyasi sistem içerisinde ön plana çıkması, Musa Es-Sadr'ın Lübnan'a gelişi sonrası ülkedeki Şii toplumunun siyasi, ekonomik ve kültürel durumunun iyileşmesi konusunda yapılan çalışmalar neticesinde olmuştur (Daniş, 2016, s.1).

1970'li yıllar Lübnan'da Filistin Sorununun siyasi hayat üzerinde belirgin bir şekilde hissedildiği yıllar olmuştur. Kendisini Filistinlilerin temsilcisi olarak gören Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) lideri Yaser Arafat ile Ürdün'ün başında bulunan Kral Hüseyin arasında yaşanan siyasi bir çekişmenin yansıması olarak meydana gelen *Kara Eylül Olayları* bölge devletleri açısından önemli rol oynamıştır (Armaoğlu, 1997, s.972). *Kara Eylül Olayları*; Filistinlilerin o dönem en önemli askeri örgütlenmesi olarak kabul edilen FKÖ ile ülkelerindeki aşırı kalabalık Filistinli nüfusun kendi otoritesini sarsmasından endişe eden Ürdün yönetimi arasında 1970 yılında vuku bulmuş çatışmalar olarak tanımlanabilir (Sezer, s. 141).

Söz konusu çatışmalar neticesinde Ürdün'den çıkmak zorunda olan çoğunluğu Sünni olan Filistinlilerin bir kısmı Lübnan'a göçmek zorunda kalmıştır.

Kara Eylül olayları sonrası Lübnan'daki nüfus dengesinin Sünniler lehine değişmesi, ilerleyen yıllarda yaşanan iç savaş sürecinin önemli sebeplerinden biri olarak ortaya çıkmıştır. İç savaşın başlarında, Musa Es-Sadr tarafından kurulan *Emel Hareketi* Lübnan Şiiilerinin temsilciliğini üstlenerek mücadeleye girişmiştir. 1979 yılında gerçekleşen İran İslam Devrimi sonrası İran'ın Lübnan Şiiileri ile ilişkilerini geliştirme gayreti içerisinde olduğu görülmüştür. İlerleyen süreçte Lübnan Şiiileri içerisindeki Humeyni yanlısı aktörlerin güçlendirilmesi marifetiyle, Şii ulema arasında Muhammed Hüseyin Fadlallah'ın görüşlerini benimseyen Hüseyin Musavi liderliğindeki grup, 'seküler' olarak değerlendirdiği Emel Hareketinden ayrılmış ve akabinde hızlıca güçlenmiştir (Erdem, 2018, s.49).

1982 Lübnan iç savaşının yaşandığı yıllarda İsrail, FKÖ'ye karşı mücadele etmek ve Lübnan'da İsrail ile barışmaya hazır bir hükümet kurulmasına hizmet etmesi amacıyla Lübnan'ı işgal etmiştir. Hizbullah'ın henüz örgütsel anlamda adının bilinmediği bu yıllarda Hizbullah ile İsrail arasında henüz gözle görünür şekilde herhangi bir karşıtlık durumu oluşmamıştır. Bu dönemde İsrail daha ziyade FKÖ'ye ve faaliyetlerine yoğunlaşmıştır. Lübnan'da popüler olan Emel Hareketi ise, İsrail ve Filistin arasındaki karşıtlık durumunun Lübnan açısından ortaya koyduğu sonuçlardan rahatsız bir görüntü ortaya koymuştur (Norton, 2007, s.476).

Reformist ve seküler bir yapı olarak değerlendirilebilecek Emel Hareketi, İran devriminden etkilenen Hizbullah tarafından ilerleyen zamanlarda bir karşı hareket olarak tanımlanmıştır. Zaman içerisinde Güney Lübnan'daki FKÖ hâkimiyetinden rahatsız olan Emel Hareketi aynı zamanda FKÖ'yü Lübnan'ın istikrarsızlığı açısından bir sebep olarak değerlendirmiştir. FKÖ ile yaşanan bu gerilim, Emel hareketi içerisinde FKÖ destekçisi kısım tarafından endişe ile karşılanmış, Emel'in bu şekilde kuruluş felsefesinden uzaklaştığı düşünülmüştür (Erdem, 2018, s.50). Bu durum Hizbullah'ın Lübnan'da daha belirgin şekilde ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bu dönemde Emel hareketi daha ziyade varoluşsal sorunlarla uğraşmakta iken, daha belirgin bir şekilde ortaya çıkan Hizbullah'ın bir dizi kamu hizmeti de dâhil olmak üzere halka ulaşacak kurumlar oluşturma gayreti içerisinde olduğu görülmüştür (Allagha, 2006, s.121).

Hizbullah'ın ortaya koyduğu ideolojik altyapı, ABD karşıtlığına dayanmaktadır. Bu karşıtlık İsrail ve Orta Doğu'nun geleceği ve bütünlüğü açısından tehdit olarak değerlendirilmektedir. (Norton, 2007, s.475). 1980 yılından itibaren birkaç yıl içerisinde farklı gruplarında Hizbullah adına eylemler yaptığı örgüt, 1985 yılında Şeyh İbrahim el-Emin'in örgüt kuruluş programı okumasının akabinde daha organize bir faaliyet hayatına başlamıştır. Örgüt, 1985 yılı sonrasında zaman içerisinde siyasi sistemin yapıları içerisinde farklı roller edinerek Lübnan siyasetinde etkin olmaya çalışmıştır. Bu etkin olmaya çalışma yolları içerisinde yapmış olduğu sosyal yardım ve destek faaliyetleri önemli yer tutmuş, örgüt bu

yolla sosyal tabanını genişleterek halk nezdinde muteber olma çabası göstermiştir (Köse vd., 2006, s. 14-15).

Lübnan'da 1975 yılında başlayan ve 1989 yılında sona eren iç savaş, Hizbullah'ın Lübnan siyasetindeki rolünün gelişiminde önemli etkilere sahip olmuştur. Bu rolün şekillenmesinde Suriye ve İsrail'in iç savaş sürecinde göstermiş oldukları eylemler şüphesiz etkili olmuştur. Ülkeyi Suriye ve İsrail müdahalesine açık hale getiren iç savaş sürecinde, Suriye ülkedeki varlığını devam ettirme gayreti içerisinde olurken, Güney Lübnan İsrail işgali altında kalmıştır. İsrail'in Lübnan işgali, Lübnan iç savaşı açısından yeni bir dönem açmıştır. İsrail ordusu Beyrut'u kuşatmak için kuzeye doğru ilerlerken sadece Filistin kamplarında değil Lübnanlı Şii savaşçıların var olduğu güney kısımlarda da direnişle karşılaşmışlardır. O günlerde Emel Hareketine sempati besleyen bu grubun daha sonra büyük oranda Hizbullah örgütüne katılması söz konusu olmuştur. İsrail her ne kadar 1985 yılında Lübnan'dan çekilmiş olsa da 2000 yılına kadar Lübnan topraklarında ki varlığını sürdürmüştür. İç savaş süreci Suriye ve İsrail'in Lübnan ve dolayısıyla Hizbullah ile olan ilişkisi açısından önemli bir gelişme olmakla beraber tarihsel süreç içerisindeki gelişmeleri de göz ardı etmemek gerekmektedir. Bu sürecin anlaşılması Suriye'nin Lübnan siyasi yapısı üzerindeki ayrıştırıcı etkisi ve Hizbullah'ın bu yapı içerisinde kendisini nasıl konumlandığına ilişkin anlaşılması açısından önem arz etmektedir.

Öncelikli olarak Suriye örneğinden bakıldığı zaman, Suriye'nin Lübnan üzerindeki iddialarının Lübnan'ın bağımsızlığını kazanmadan önceki yaşadığı devletleşme süreci ile yakından alakalı olduğu değerlendirilebilir. Lübnan, 636 yılında Halife Ömer tarafından alınarak Şam'a bağlanması sonrası Emevi, Abbasi, Mısır, Selçuklu, Eyyubi ve Memlûk hâkimiyetleri altında kalmıştır. 1516 yılında Osmanlı hâkimiyeti altına giren bu topraklar o dönemde Filistin, Suriye ve bugünkü Irak topraklarının bir kısmı ile Bilad'üş-Şam olarak isimlendirilmiştir. Osmanlı hâkimiyetinin 1920 yılında sona ermesi sonrası bu bölgede manda yönetimi kuran Fransa, ülkenin bugünkü coğrafi sınırlarının ve sosyo-kültürel çeşitliliğinin meydana gelmesinde etkili olmuştur. Suriye rejimi, 1943 yılında bağımsızlığını kazanmasına rağmen Lübnan'ı kendi topraklarının bir parçası olduğu iddiası ile tanımamıştır. Ülkeyi siyasi olarak etkisi altında bırakmanın yollarını arayan Suriye rejimi, aynı zamanda ülkede askeri olarak varlık gösterme gayreti içerisinde olmuştur. Lübnan iç savaşının yaşandığı 1975-1989 yılları arasında ülkede oluşan güç boşluğunu kendi amaçları doğrultusunda değerlendiren Suriye rejimi, süreç içerisinde 1982 yılında başlayan İsrail işgalini gerekçe göstererek Lübnan üzerindeki askeri varlığını güçlendirmeye çalışmıştır. Bu yıllarda Suriye'nin İran ile ittifakı, ABD ve İsrail'e karşı tepkisel bir duruş olarak Lübnan müttefiki aktörleri - Emel hareketi de dâhil olmak üzere- bir arada tutmuştur. Hizbullah bu yıllarda Suriye tarafından şüphe ile karşılanan bir örgüt

olmuş Hizbullah'ın bir Suriye askerini öldürmesi nedeniyle Hizbullah ve Suriye arasında bazı çatışmalar yaşanmıştır (Norton, 2007, s. 477).

1990 yılında Taif anlaşmasının imzalanması ile son bulan iç savaş süreci, Lübnan siyasal sistemi içerisinde köklü değişikliklere sebebiyet vermiştir. Anlaşma ile ülkedeki Marunî cumhurbaşkanının bazı yetkileri Sünni başbakana devredilmiş ve parlamentodaki Hristiyan-Müslüman temsilcilerin sayısı eşitlenmiştir. Antlaşma ile Lübnan iç savaş sürecinde aktif olan militer grupların silahlarını bırakması üzerinde anlaşma sağlanmış, fakat ülkede devam eden İsrail işgaline karşı mücadele ettiği gerekçesi ile Hizbullah'a ayrıcalık tanınmıştır. Bu durum örgütün ilerleyen yıllarda Lübnan'daki meşruiyetine sağladığı katkı nedeniyle önemli bir dönüm noktası olmuştur. Süreç içerisinde sivil siyaset araçlarına ağırlık vermeye başlayan Hizbullah, anlaşma sonrasında FKÖ'nün bölgeden çekilmesi ile ortaya çıkan güç boşluğunu da doldurmuş böylelikle gücünü pekiştirmiştir.

Suriye devlet eski başkanı Hafız Esad 1990'lı yıllarda yaşanan Orta Doğu barış görüşmeleri sırasında Hizbullah'ı Güney Lübnan'dan İsrail'e baskı yapacak bir baskı unsuru olarak görmüştür. Suriye, 2005 yılında Lübnan eski başkanı Refik Hariri suikastının müsebbibi olarak görülmesi ve akabinde gelen baskılar nedeniyle Lübnan'dan fiilen çekilmek zorunda kalmış ancak Lübnan üzerindeki nüfuz iddialarından vazgeçmemiştir. Suriye ile nasıl bir ilişki kurulacağı ilerleyen süreçte Lübnan siyasetinin önemli bir gündem maddesi olarak ortaya çıkmıştır.

Yaşanan gelişmeler, Lübnan'daki siyasi aktörleri iki temel gruba ayırmıştır. Bunlar *14 Mart Bloğu* ve *8 Mart Hareketi* olarak isimlendirilmektedir. Hariri suikastının ardından Suriye karşıtı, bağımsız Lübnan savunucusu siyasal partiler ile bağımsızların bir araya gelmesi ile *14 Mart Bloğu* oluşmuştur. Suriye ve İran'ın Lübnan üzerindeki hâkimiyetini reddeden geniş kitlelerin katıldığı mitingler neticesinde dönemin Suriye yanlısı hükümeti istifa etmiş, Suriye Lübnan topraklarından çekilmek zorunda kalmıştır. Bu kitlesel gösterilerin yaşandığı ve *14 Mart Bloğu*'nun doğduğu süreç ABD tarafından desteklenmiş ve Sedir Devrimi olarak isimlendirilmiştir (Knudsen ve Kerr, 2012, s. 83-12). Bunun yanında Suriye ve İran yanlısı siyasal gruplardan oluşan *8 Mart Hareketi* ise *14 Mart Bloğu*'na bir tepki olarak doğmuştur (Haddad, 2009, s. 406-407).

Bu bağlamda İsrail'i bir numaralı düşman olarak değerlendiren *8 Mart Hareketi* ve bu hareket içerisindeki Hizbullah, İsrail ile mücadele de Suriye'yi önemli bir müttefik olarak değerlendirmiştir. Bu algılama biçimi Hafız Esad sonrası iktidara gelen Beşar Esad'ın Hizbullah algısının oluşmasında etkili olmuştur. Zira Beşar Esad tarafından Hizbullah Lübnan'da etkisini artırmaya yarayacak bir unsur olarak değerlendirilmiştir (Blandford, 2017, s. 1). Bu pozisyonun tam karşısında duran *14 Mart Bloğu* ise, baştan beri Lübnan'ı egemen bir ülke olarak tanımadığı için ülkede yaşanan siyasi krizlerin sorumlusu olarak Suriye'yi görmüştür. İlerleyen süreçte Hizbullah, bir yandan Lübnan siyasi yapısı içerisine daha sağlam entegre olmaya çalışırken, diğer taraftan örgütün ABD ve Batı'ya karşı direnişinin en temel

bileşeni olarak adlandırdığı askeri bileşenini korumayı hedeflemiştir. Uzun yıllar büyük oranda Suriye rejiminin desteği ile gerçekleştirilen bu hedef, 2005'te Lübnan eski Başbakanı Refik Hariri'nin öldürülmesi sonrası Suriye'ye yapılan baskılar nedeniyle eskisi gibi olmamıştır. Suriye'nin Lübnan'da bulunan birliklerini geri çekmesi sonucunda Hizbullah temel çıkarlarını korumak adına Lübnan iç politikasında daha aktif bir rol oynamıştır.

İsrail'in 1982 yılından itibaren Lübnan'da ki mevcudiyeti ülkedeki güvenlik durumunu kötüleştiren bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum aynı zamanda Şii tarihinin erken dönemlerinde rol oynayan önderleri açısından önemli olan Güney Lübnan'da yer alan Cebel Emil'de bazı Şii aktörlerin nüfuz kurmaya çalışmasının önemli sebeplerinden biri olmuştur. Hizbullah bu gelişmeden olumlu yönde etkilenmiştir. 1999 yılında İsrail'de Ehud Barak başbakan seçildiğinde, kampanya vaatlerinden biri, Suriye ile ikili müzakerelerle birlikte ya da tek taraflı olarak göreve başladıktan sonraki on iki ay içinde Lübnan'dan çekilmek olmuştur (BBC, 26 Kasım 2012). Dönemin Suriye Cumhurbaşkanı Hafız Esad ile müzakerelerin Mart 2000'de başarısız olmasının ardından, İsrail tek taraflı bir geri çekilme için hazırlıklara başlamıştır. Bu gelişmenin Lübnan ve Suriye yönetimleri tarafından nasıl karşılanacağı konusunda bir karışıklık hali söz konusu olmakla beraber, Hizbullah tarafından daha net bir tavır ortaya konulmuştur. Hizbullah lideri Hasan Nasrallah tarafından çekilme sonrası misilleme amaçlı eylemlerin olmayacağı ifade edilmiştir. 24 Mayıs 2000 yılında gerçekleşen çekilme ve çekilme sonrası şiddet eylemlerinin gerçekleşmemiş olması örgütün imajına olumlu yansımıştır. Bu durum uzun yıllardır iç savaş, işgal ve şiddet olayları ile yorgun olan Lübnan halkı açısından umulmadık ve umut verici bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. 2000 yılında İsrail'in Güney Lübnan'dan çekilmesi yönünde ortaya koyduğu eylem ve söylem Lübnan kamuoyunda önemli ölçüde Hizbullah sayesinde elde edilen bir başarı olarak algılanmıştır. Bu durum gerek örgütün Arap ve İslam dünyasındaki algısına gerekse örgütsel motivasyonuna olumlu katkılarda bulunmuştur (Köse vd., 2016, s. 15).

1.1. 2006 Temmuz Savaşı

Temmuz 2006 ayında İsrail ve Hizbullah arasında patlak veren çatışmalar, Hizbullah'ın Lübnan siyaseti içerisindeki rolünü pekiştiren önemli bir unsur olarak ortaya çıkmıştır. Bu savaş ile başlayan süreçte Hizbullah kendisini İsrail'e karşı direnişin önemli aktörlerinden biri olarak tanımlamıştır. 2006 yılı BM tarafından yönetilen Refik Hariri suikastı soruşturması, Lübnan'ın Suriye ile olan ilişkileri ve milis grupların silahsızlandırılmasını içeren BM 1559 sayılı kararının (UN, 2004) uygulanması hakkındaki meselelerin görüşülmesi amacı ile ülkedeki farklı mezhepsel ve siyasi grupların bir araya gelmesine sebebiyet vermiştir. Bahsi geçen maddeler içerisinde Hizbullah'ın silahsızlandırılması meselesi şüphesiz Hizbullah açısından gerçekleştirilmesi zor bir eylem olarak ortaya çıkmıştır. Zira Hizbullah Lübnan'ın İsrail'den korunması için herhangi başka bir yol olmadığını iddia

etmiştir. Bununla beraber, İsrail'in Güney Lübnan'da bulunan Şebaa çiftliklerinden henüz tamamen çekilmemiş olması da Hizbullah'ın bu yöndeki iddialarını doğrulayan bir kanıt olarak görülmüştür (Norton, 2007, s. 483).

İsrail'e karşı iddia ettiği direnişi gerçekleştirmek konusunda yeni eylemlerde bulunan Hizbullah, 2006 yılında yeni bir gelişmeyle tekrardan ön plana çıkmıştır. 12 Temmuz 2006 tarihinde Hizbullah militanlarının sınırı geçerek sekiz İsraili askeri öldürmesi (Cordesman vd., 2007, s. 4) sonrası, Hizbullah tarafından rehinelere serbest bırakılması karşılığında İsrail hapishanelerinde tutuklu bulunan Filistinlilerin bırakılması talep edilmiştir. İsrail tarafından olumsuz değerlendirilen bu talep sonrası, Hizbullah Tiberya ve Hayfa'daki yerleşim yerlerini vurmuştur. Bu olayın sonrasında İsrail tarafından başlatılan operasyon çatışmanın büyümesine sebebiyet vermiştir. Yaşanan çatışmalar İsrail ve müttefiki ABD tarafından, İran ve Hizbullah arasındaki ilişkiler nedeniyle Hizbullah'ın gerçekleştirdiği fakat İran destekli bir vekâlet savaşı olarak değerlendirilmiştir. Bu sebeple ABD ve İsrail Hizbullah'ın bu cesaretinden dolayı zarar görmesini istemiştir. İsrail ayrıca 2000 yılında Güney Lübnan'dan çekilmesine rağmen Hizbullah'ın sınırı ihlal edip askerlerine karşı eylemlerde bulunması sebebiyle uluslararası çevreler tarafından kınanması ve imajına darbe vurulmasını arzulamıştır. İsrail'in beklediği eleştiri Ürdün, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri'nden gelmiş ve bu ülkeler Hizbullah'ın İsrail askerlerine karşı gerçekleştirdiği eylemini onaylamadıklarını ifade etmişlerdir (Norton, 2007, s. 484). 33 gün boyunca devam eden çatışma sürecinde bazı ülkeler tarafından başlatılan barış çalışmaları sonuçsuz kalırken, BM tarafından ortaya konulan ateşkes girişimi çabaları 11 Ağustos 2006 tarihinde sonuç vermiş ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BMGK)'nun çatışmaların sona erdirilmesine ilişkin 1701 numaralı kararı oybirliği ile kabul edilmiştir. Karar; çatışmalara son verilmesi, Güney Lübnan'a Lübnan ve Lübnan Birleşmiş Milletler Barış Gücü (United Nations Interim Force in Lebanon/UNIFIL) askerlerinin konuşlanması, İsrail'in Lübnan'da işgal ettiği bölgelerden çekilmesi, Hizbullah'ın silahsızlandırılması, Lübnan'ın Lübnan hükümeti tarafından kontrol edilmesi ve Litani nehrinin güneyinde Hizbullah dâhil hiçbir askeri nitelikte gücün bulundurulmaması hususlarını içermiştir (UNSC, 2006, S/RES/1701). Bu süreç sonrası 14 Ağustos 2006 tarihinde taraflar arasında ateşkes yürürlüğe girmiş (Cicioğlu, 2006, s. 165), BM Barış Gücü'nün bölgeye konuşlanması ile 8 Eylül 2006 tarihinde İsrail tarafından Lübnan'a karşı konulan hava ve deniz ablukası sona erdirilmiştir.

Hizbullah ve İsrail arasında yaşanan bu gelişmeler geriye önemli sonuçlar bırakmıştır. 2006 Savaşı sürecinde yaşanan tecrübeler Hizbullah'ın ideolojik açıdan halk nezdinde kazandığı popülaritesini kuvvetlendirmekle kalmamış, aynı zamanda Lübnan halkı tarafından İsrail söylemi ve karşıtlığının daha sağlam bir zemine oturmasına yol açmıştır. Dolayısıyla bu karşıtlık durumu üzerinden güç tahkim etmek örgüt açısından daha fazla kolaylaşmıştır. Ateşkesin ilanı ile birlikte iki taraf da zaferini ilan etmiş olsa da, taraflar gerek çatışma sürecine girilmesinde

gerekse sonraki dönemde yaptıkları yanlışlarla alakalı özeleştirilerde bulunmuşlardır (Cicioğlu, 2006, s. 165; BBC Turkish, 2006 b). Her ne kadar uzun sayılmayacak bir süre içerisinde ateşkes sağlanmış olsa da yaşanan çatışmalar Hizbullah ve İsrail arasındaki olumsuz algılama durumunu derinleştiren bir gelişme olarak ortaya çıkmıştır. 33 gün süren çatışmalar sonrası Hizbullah'ın İsrail'i vurabilecek askeri kapasitelere sahip olduğunun ortaya çıkması, İsrail'in bölge ülkeleri ile olan çatışma geçmişi üzerinden elde ettiği *yenilmezlik mitinin* zarar görmesine sebebiyet vermiştir. Dönemin İsrail Genelkurmay Başkanı Dan Halutz savaş sonrası ilk kez kamuoyu önünde, Hizbullah'a karşı yürüttükleri operasyonda ordunun lojistik, operasyonel ve komuta alanlarında yetersizlikleri olduğunu ifade etmiştir (BBC Turkish, 2006 a). Her iki tarafın birbirlerine karşı güvenlik kaygılarının artarak devam etmesi gerek Hizbullah'ın gerekse İsrail'in birbirlerine karşı kullandıkları konvansiyonel yöntemler dışında da kendilerini geliştirmelerine sebebiyet vermiştir. Hizbullah bu bağlamda *direnış önceliği* prensibini muhafaza edecek önemli bir unsur olarak askeri kapasitelerinin sağlamlaştırılmasının yolunu aramıştır. İnsan gücü, silah ve teçhizat bakımından büyüme gayreti içerisinde olan Hizbullah'ın günümüzde 20.000'den fazla tam eğitimli ve on binlerce yarı zamanlı yedek insani eylemci gücünün var olduğu ifade edilmektedir (BICOM Briefing, 2019). Hizbullah, 2006 yılında gerçekleşen savaş sonrası İsrail'in yenilmezlik mitini zarar uğrattığı gerekçesi ile her ne kadar hem Lübnan'da hem de Arap coğrafyasındaki tanınırlığı ve nüfuzunu artırsa da ülke içerisinde Lübnan'ın örgütün ideolojik hedefleri ve bu hedeflerin sonuçları nedeniyle tekrardan bir felakete sürüklendiği eleştirileri de gelmiştir. Krizin ortaya çıkardığı insani boyut ve altyapıya vurulan darbe (Yeşiltaş ve Balcı, 2010, s. 77-78) Lübnan'ın günümüzde yaşadığı alt yapı sorunlarına önemli etkide bulunmuştur. Bu durum aynı zamanda Ekim 2019 protestolarının önemli sebeplerinden biri arasında yer almıştır. Söz konusu savaşın akabinde Lübnan'da sivil halkın gördüğü zarar ve alt yapıda meydana gelen çöküş bu eleştirilerin temel çıkış noktası olmuştur (Köse vd., 2006, s. 20).

2006 Savaşı, Hizbullah'ın 1990'lı yıllarından beri uygulamaya çalıştığı marjinal bir örgüt kimliğinden çıkarak siyasi bir aktör kimliği kazanma gayreti açısından bakıldığında da (Göksun, 2016, s. 9) önemli sonuçlar ortaya koymuştur. Dönemin Hizbullah Genel Sekreteri Abbas Musavi'nin 1992 yılında bir suikast sonrası hayatını kaybetmesiyle örgütün başına geçen Hasan Nasrallah, bu yıllarda örgütün bu anlamda hem siyasi hem de askeri tahkimini sağlamaya çalışmıştır. Kurulduğu ilk yıllarda Lübnan politikasına fazla ilgi duymayan Hizbullah yönetimi, mevcut düzen içerisinde kayırmacılık ve yolsuzluk yaptığını iddia ettiği Emel hareketine karşı çıkmakta iken, 'yozlaşmış' olarak nitelendirdiği siyasi sistem içerisine dâhil olmayı düşünmemişlerdir. Fakat 1992 yılında gerçekleştirilen seçim süreci, Hizbullah'ın bu zamana kadar ki yaklaşımları açısından yeni bir soruyla karşı karşıya kalmasına sebebiyet vermiştir: Örgüt daha önce beyan ettiği ideolojik pozisyonuna bağlı kalarak yozlaşmış olduğuna inandığı düzen ile dışarıdan mı

mücadele etmeli, yoksa sisteme dâhil olarak içeriden mi rekabet etmeli? (Norton, 2007, s. 480). Yapılan iç tartışmalar sonrası seçimlere katılım kararı alan Hizbullah, 128 koltuklu Mecliste 8 koltuk kazanmış ve ilerleyen yıllarda yapılan seçimlerde koltuk sayısını daha da artırmıştır. Böylelikle milletvekili sayısını 1996 yılında 10, 2000'de 12 ve 2005 seçimlerinde 14'e çıkarmıştır. Bu süreçte bir yandan Batı ve İsrail karşıtı direniş söylemini sürdüren Hizbullah, diğer yandan programına aldığı sosyal politikalar ile halk nezdindeki desteğini artırmaya çalışmıştır (Münch-Heubner, 2002, s. 97). Siyasi alandaki etkisini artırmayı da ihmal etmeyen örgüt, Lübnan'daki diğer siyasi partilerle de ilişkiler geliştirerek kendisine daha fazla alan açmaya çalışmıştır (Göksun, 2016, s. 9).

2007 yılında Lübnan'da Filistin kamplarında bulunan Sünni Fetih El-İslam örgütü ile Lübnan ordusu arasında yaşanan üç aylık çatışma sürecinde, kamp Hizbullah'ın ağırlıkta olduğu güçler tarafından ele alınmıştır. Bu gelişmeyi iç politikadaki rolünü kuvvetlendirmek için kullanmak isteyen Hizbullah, yeni devlet başkanının seçimi sırasında meclisteki oturumlara katılmayarak ülkenin yeniden seçime gitmesini sağlamak istemiştir. Bu durum iç savaş süreci sonrası ülkedeki ikinci büyük siyasi krize sebebiyet vermiştir. Mayıs 2008'de Hizbullah'ın silahlı kuvvetlerini Beyrut'un batı yarısına konuşlandırması sonrası, dönemin hükümeti Hizbullah'ın sahibi olduğu özel telekomünikasyon şebekesini kapatmak istemiştir. Ülkedeki Hizbullah karşıtı bazı gruplarında olaylara dâhil olması sonrası durum büyüyerek devam etmiştir. Bu süreçte Lübnan silahlı güçleri, Hizbullah'ın Lübnan'ın batısına doğru geçişini dolayısıyla Lübnan içerisine daha fazla nüfuz etmesini çatışmaların büyüme riski nedeniyle engellemeye çalışmamıştır. Hizbullah'ın silahlarını ilk kez Lübnan içerisinde kullanması, Hizbullah'ın Taif Antlaşması ile kendisine tanınan ayrıcalığı, gerekli gördüğü zamanlarda ülke içerisindeki politik rakiplerine karşı da kullanabileceğinin ortaya çıkması Lübnan'da örgütün meşruiyetine karşı olumsuz bir etki yaratmıştır. Bu durum, Hizbullah'ın bu zamana kadar ki örgütsel karakterinin mezhepçi bir pozisyona doğru evrilmesi olarak yorumlanmıştır (Danış, 2016, s. 5). Hizbullah'ın Lübnan üzerindeki tutumu ilerleyen süreçte Lübnan siyasetini derinden etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmakla beraber, 2008 sonrası Lübnan'da yaşanan siyasi atmosfer birbirini izleyen siyasi problemler şeklinde karakterize edilebilir.

1.2. 2011 Suriye Krizinin Etkileri

Arap Baharı sürecinin 2011 yılında Suriye'ye doğru genişlemesi Hizbullah'ın siyasi ve askeri pozisyonu açısından bir takım yenilikler ortaya koymuştur. Hizbullah'ın Suriye'deki muhalif güçlere karşı Esad rejimi yanında kriz sürecine dâhil olması, Esad rejimi ve Hizbullah arasındaki ilişkinin oturduğu ortak zemini kuvvetlendirmiştir (Blandford, 2017, s. 1). Bu durum bir taraftan örgütün Hafız Esad döneminde oynadığı alt rolden sıyrılmasına sebebiyet verirken, diğer taraftan İsrail politikaları ile mücadele odaklı bir varoluş sebebine sahip olan örgütün söylem (ve dolayısıyla eylem) odağının genişlemesi anlamına gelmiştir.

Hizbullah'ın Suriye'de başlayan krize dönük tutumu süreç içerisinde farklılık göstermiştir. 11 Temmuz 2012'de Baabda Deklarasyonu ile Hizbullah'ın da aralarında bulunduğu Lübnanlı siyasi partiler, Suriye'de yaşanan gelişmelerin dışında kalacaklarını ifade etmişlerdir. Fakat 2012 yılı başından itibaren Hizbullah'ın Suriye'deki çatışmalarda dolaylı olarak rejim güçleri safında müdahil olduğu görülmüştür. Örgütün Esad rejiminin yanında savaşa katıldığına ilan edilmesi ise 30 Nisan 2013 tarihinde Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah tarafından yapılan açıklama ile olmuştur. Nasrallah, yaşanan gelişmeleri kendileri için bir varoluş mücadelesi olarak değerlendirmiş ve Esad rejiminin gücünü kaybetmemesi için gereken desteği sağlamak üzere Suriye'de olduklarını ifade etmiştir. Hizbullah Suriye'deki çatışmaları bölgede İsrail'in çıkarlarını temin etmeye yönelik ABD tarafından ortaya konulan siyasi bir proje olarak değerlendirmiş ve bu yaklaşım üzerinden Suriye'de ki varlığını temellendirmiştir. Bu yaklaşıma göre; Esad rejimindeki Suriye'nin ABD'ye karşı direniş ekseninin temel ayağına karşılık gelmesi nedeniyle Esad rejiminin düşüşü İsrail karşıtı cephenin zayıflaması ve Filistin davasının güç kaybetmesi olarak anlaşılmıştır. (Blandford, 2017, s. 8).

Hizbullah'ın Suriye rejimine olan desteğini aynı zamanda Hizbullah ve İran arasındaki tarihsel ilişkiler ve İran'ın Suriye Krizinde elde ettiği rol üzerinden de okumak mümkündür. İdeolojik olarak İran lideri Humeyni'ye bağlı olan örgüt, siyasi ve askeri olarak İran Devrim Muhafızlarından destek almaktadır. Bu bağlamda Hizbullah'ın kuruluşundan itibaren önemli bir destekçisi olan İran, örgütü 1979 yılında yaşanan İran devriminin prensiplerini başka ülkelere yaymak için önemli bir rol taşıyıcı olarak görmüştür. Kuruluş ideolojisi itibarıyla İran İslam devriminin kazanımlarını savunan Hizbullah, daha sonra Lübnan ile ilgili daha iddialı bir görüntü ortaya koysa da üzerindeki İran etkisi devam etmiştir. Bu bağlamda Hizbullah'ın bölgesel gelişmeler hakkındaki söylemi, İran politikalarıyla uyumlu olmuştur. Hizbullah ayrıca İran'dan kültürel, siyasi ve ekonomik desteğin yanı sıra silah yardımı aldığını da açıklamıştır (Göksun, 2016, s. 11). Suriye rejimi ise, Hizbullah'ın İran Devrim Muhafızlarından eğitim ve maddi destek alması için yardımda bulunmuştur (Nakash, 2006, s. 120). 1979 yılında İran'da gerçekleşen devrim ve sonrasında 1982 yılında İsrail'in Lübnan'a saldırması neticesinde İran ile Ayetullah Humeyni çizgisindeki Lübnanlı Şii aktivistler birbirlerine yakınlaşmışlardır. Bu yıllarda İran Devrim Muhafızları Gücü'nün Lübnan'da konuşlanması ve İsrail karşıtı bir direniş hareketinin oluşması için çaba sarf etmesi İran ve Hizbullah'ı yakınlaştıran bir başka unsur olarak ortaya çıkmıştır. Bu yakınlaşma çerçevesince İran'ın müttefiki Lübnan'dan ziyade Hizbullah ile olan ilişkilerinin sağlamlaştığı görülmüştür. Dolayısıyla İran, Hizbullah'ın gerek ülkedeki siyasi varlığı gerekse devlet dışı bir aktör olarak oynadığı role katkı bulunan önemli ülkelerden biri olmuştur. Bu birlikteliğin devam ettirilmesi açısından Hizbullah yönetimi tarafından İran'ın Suriye'de elde ettiği role katkı sunmanın gerekli olduğu düşünülmüştür. Burada ayrıca Suriye'de olası bir rejim

değişikliğinin Hizbullah'ın Suriye ve İran ile olan ilişkilerini eskisi gibi sürdürmemesi ihtimalini barındırması da önemli bir gerekçe olarak ortaya çıkmaktadır. İran ve Hizbullah açısından Suriye'nin güneyinde dolayısıyla İsrail sınırında bulunan Golan tepelerinde var olmak önem arz etmektedir. Bu amaçla Hizbullah 2014 yılında Suriye'deki muhalif güçlerle çatışmaktan ziyade, ilerleyen süreçte İsrail'e karşı gerçekleştireceği operasyonlara dönük savunma alt yapıları oluşturma gayreti içerisinde olmuştur. Bu durumun farkında olan İsrail yönetimi, Golan tepelerinin kendileri için *kırmızı çizgi* olduğunu ifade etmiş (Aydoğan, 2016), Hizbullah ve İran ilintili güçlerin Golan tepelerinin doğusundaki ateşkes çizgisine dair yerleşim planlarının karşısında olacağını ifade etmiştir.

Hizbullah'ın aynı zamanda İran tarafından da desteklenen Suriye rejimine desteği ve Rusya'nın bu ittifaka dâhil olması ile Rus planlama stratejilerini öğrenmesi örgüte farklı bir coğrafi ortamda savaş deneyimi elde etmesini sağlamıştır. Bu bağlamda Hizbullah'ın büyük ölçekli operasyonlar geliştirmek amacıyla keşif ve istihbarat verileri geliştirme konusunda kapasitelerini artırdığı ifade edilebilir. Bu durumun İsrail'in Hizbullah'ı algılama durumuna olumsuz yönde yeni katkılar sunduğu söylenebilir. Zira İsrail Ulusal Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü'ne göre Suriye deneyimi ve son yıllarda elde ettiği gelişmiş silahlar Hizbullah'ın İsrail yönetimi tarafından ciddi bir askeri tehdit olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır (Shapir, 2017, s. 67-77). İsrail yönetiminin bu tehdit algısı üzerinden Suriye'de farklı zamanlarda onlarca hava saldırısı düzenlediği bilinmektedir.

Hizbullah bu şekilde askeri anlamda gücünü artırsa da Suriye rejimine vermiş olduğu bu destek örgütsel imajını farklılaştıran bir gelişme olmuştur. Zira 2006 yılında İsrail'le yaşanan çatışma durumu sonrası kazandığı meşruiyetinin sorgulanmasına ve bilhassa Sünni Müslüman ülkelerdeki desteğinin azalmasına neden olmuştur. Ülkenin İsrail işgalinden kurtarılması sonrasında yeni politikasını Lübnan gerçeklerine yoğunlaşmak üzerine yenileyen örgütün, kriz süresindeki eylemlerini İran-Suriye ekseninde inşa etmiş ve mezhepçi bir yaklaşımla hareket etmiştir. Hizbullah'ın ülke içindeki Sünni gruplara ve Suriye'deki muhaliflere dönük ortaya koyduğu askeri eylemler, örgütün popülaritesine gölge düşürmüştür. Bu bağlamda 2013 yılında Avrupa Birliği örgütün askeri kanadını, 2016'da Arap Birliği ve Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) Hizbullah'ın hem askeri hem de siyasi kanadını terörist bir örgüt olarak ilan etmiştir.

Hizbullah'ın Suriye iç savaşına dâhil olması ile milis güçlerini Suriye'ye göndermesi Lübnan'ı dış tehditlere karşı daha kırılğan hale getirmiş ve ülkedeki terör kaygısı giderek artmıştır. Sürecin henüz başında Güney ve Kuzey Lübnan'da başlayan terör eylemleri kısa zaman zarfında ülkenin diğer bölgelerinde yayılmıştır. 2013 yılı itibariyle IŞİD ve El-Nusra gibi örgütlerin Lübnan toprakları üzerinde saldırılar düzenlediği bir yıl olmuştur. Başlangıç itibari ile Lübnan'da Hizbullah'ın etkili olduğu bölgelerde gerçekleştirilen terör eylemleri ilerleyen

süreçte ülkedeki diğer yerleşim yerlerini de hedef almıştır (Özdemirci, 2016, s. 78). Diğer taraftan sayıları 1,5 milyonu bulan Suriyeli mülteciler, gerek hassas etnik ve temellere sahip gerekse ekonomik ve siyasal sorunların hâkim olduğu Lübnan'da var olan problemlerin etkisinin artmasına neden olmuştur. Lübnan'a gelen mültecilerin büyük çoğunluğunun Sünni-Arap olması ülkedeki mezhepsel dengeleri değişmesine sebebiyet vermiştir (Tınas, 2017, s. 8) .

2. HİZBULLAH VE 2019 PROTESTOLARI

Lübnan'da gerçekleşen gösteriler, Beyrut'ta başlamış ve zaman içerisinde daha ziyade Hristiyan ve Sünni nüfusun yoğun olarak yaşadığı diğer yerleşim yerlerine dağılmıştır. Bu süreçte örgütsel arka planı nedeniyle destek aldığı ve siyasi kapasiteleri üzerinden desteklediği ve alan açtığı Şii nüfus içerisinden Hizbullah'a dönük eleştiri ve protestolar ise daha az olmuştur.

Ülkede yaşanan yolsuzluklar nedeniyle ezilenlerin savunulması anlatısı Hizbullah'a siyasi hayatının başından itibaren seçim propagandalarının önemli bir unsuru olarak ortaya çıkmıştır. Fakat diğer taraftan örgütün siyasi karar alma süreçlerine dâhil olması sonrası mevcut siyasi yapı üzerinden çıkarlarını gerçekleştirmesi, onu Lübnan'daki sosyal ve ekonomik sıkıntıların ortaya çıkmasında etkili olan bir aktör konumuna getirmiştir. Bu durum Hizbullah'ın 2018 seçimlerinde elde ettiği kazanımlar ile daha da kuvvetlenmiştir. Hizbullah'ın da içerisinde bulunduğu ittifak grubu, Mayıs 2018'deki Lübnan parlamento seçimlerinden dokuz ay sonra Ocak 2019'da kurulabilen hükümette 30 bakanlık üzerinden 18'ini elde etmiştir. 128 sandalyelik parlamentoda 70'ten fazla sandalye alıp meclis çoğunluğunu elde eden Hizbullah ve bloğunun meclisi kontrol etme yetisinin bulunmadığı yorumları yapılsa da, Nasrallah seçim sonuçlarını *Hizbullah'ın politikalarının takdir edilmesi, Suriye savaşındaki rolünün ve İsrail işgaline karşı caydırıcılığı olan silah stokunun doğru anlaşılması* (Karataş, 2018) olarak yorumlamıştır. Zira son yıllarda Hizbullah'ın Suriye'deki varlığı ile alakalı tartışmalar, İran ile olan ilişkileri ve bazı uluslararası kuruluşlar tarafından terör örgütü olarak tanınması, Hizbullah'ın gerek ülke içerisindeki gerekse bölgedeki meşruiyeti açısından bazı olumsuz sonuçlar ortaya koymuştur. Hizbullah'ın bizzat Suriye'de rejimin yanında yer alarak savaşa dahil olması toplumda ayrıca mezhepsel kutuplaşmayı da körüklemiştir (Özdemirci, 2016, s. 79) .

Seçim sonuçları neticesinde Hizbullah'ın sandalye sayısını artırarak Lübnan siyasi sistemine katılımını güçlendirmiş ve kendisine dönük tepkilere karşı konumunu göreceli olarak kuvvetlendirmiştir. Hizbullah'ın Lübnan siyasi sistemine katılımı, Lübnan'ın istikrarı ve bütünlüğünün korunması bağlamında düşünüldüğünde, Hizbullah'a gelen eleştiriler ve ambargolara karşı kendisini korumasına yardımcı olan bir faktör olarak ortaya çıkmıştır.

Hizbullah'ın mevcut protestolarla alakalı reaksiyonuna bakılacak olunursa, örgütün son seçimlerde yaratmaya çalıştığı psikolojik zafer algısını değiştirecek

herhangi bir yeniliği istemediği görülmektedir. Hizbullah bu bağlamda, bir taraftan kendisinin siyasi karar alma mekanizmalarına nüfuz etmesine fırsat tanıyan mevcut durumun devamından yana tavır almakta iken, diğer taraftan ortaya çıkmasında etkili olan Şii nüfusunun refahı için mevcut iktidar sisteminden bağımsız olan sosyo-ekonomik ağının sürmesi için çaba sarf etmektedir. Bu bağlamda ülkeyi yolsuzluğa sevk eden ve maddi krize götüren yerleşik düzene karşı Hizbullah tarafından eleştiriden çekinen düşük yoğunluklu açıklamalar gelmiştir (Collard, 2019). Hizbullah lideri Nasrallah yapmış olduğu konuşmalarda, Hizbullah'ın hükümetin istifasını, teknokrat bir kabinenin ya da erken parlamento seçimlerinin yapılmasını desteklemeyeceğini açıkça belirtmiş ve gösterilerin sona ermesi ve mevcut düzenin korunmasına davet etmiştir. Nasrallah aynı zamanda, göstericilerin talep ettiği yönetsel değişikliklerin Lübnan'ın istikrarı için tehlikeler doğuracağını ve devamında ekonomik çöküş ve iç savaşa sebebiyet verebileceğini ifade etmiştir. Nasrallah ayrıca; yıllar sürece reform süreçleri yerine, yolsuzluk ile baş edilmesi ve halkın refahının artırılması için kurumsal tedbirlerin alınmasının önemli olduğunu ifade etmiş, Hizbullah'ın Lübnan'ın savunulması konusunda elde ettiği rolü vurgulamış ve İsrail tehdidine karşı koyma gücü ve yeteneğinin altını çizmiştir. İlerleyen süreçte protestoların devam etmesi ile Hizbullah yönetimi açık bir şekilde protesto gösterilerinin karşısında olmuştur. Bu bağlamda Hizbullah yabancı aktörlerin - özellikle Suudi Arabistan, İsrail ve ABD'nin - protestoları şiddetlendirmeye çalıştıkları düşüncesi ile protestocuları dış güçlerin bu oyunlarına alet olmakla suçlamıştır. Bu durum, Hizbullah'ın Lübnan'ın tarihsel süreçte uğramış olduğu dış müdahaleler vasıtasıyla yaşadığı deneyimlerini araçsallaştırma gayreti içerisinde olduğuna işaret etmiştir.

Gösteri sürecinde Hizbullah taraftarlarının protestoculara karşı şiddet kullandıkları (Anadolu Ajansı, 2019) ve Lübnan askeri birliklerinin düzeni korumak için müdahale ettiği çeşitli olaylar olsa da Hizbullah tarafından duyulan endişelere rağmen - görüldüğü kadarıyla - göstericileri engellemek konusunda somut adımlar atılmamıştır. Hizbullah temsilcileri, göstericilere yanıt vermek için siyasi süreçlerde perde arkasında yer alırken, kendi siyasi güçlerini tehdit edebilecek değişiklikleri önlemeye çalışmaktadırlar. Protestocular tarafından bağımsız teknokrat bir hükümet kurulması çağrısında bulunulması üzerine Devlet Başkanı Aoun ve siyasi yapı içerisindeki partilerin çoğu bu teklifi reddederken, Başbakan Hariri tarafından talep kabul edilmiştir. Hizbullah ise parlamentodaki tüm partileri temsil eden bir 'ulusal birlik hükümeti' kurulmasını teklif etmiştir. Hizbullah yönetimi her ne kadar buna muvaffak olamasa da örgüt kendi müttefikleri ve Başkan Michel Aoun'un Hıristiyan partisi ile birlikte yeni bir hükümet oluşturma konusunda temaslarda bulunmuştur. Bu bağlamda Hassan Diab'ın başbakanlık görevine gelmesini destekleyen Hizbullah, çıkarlarının yeni kurulacak hükümette temsil edilmesini sağlamak için çaba sarf etmiştir. Hizbullah'ın teknokrat bir kabinenin kurulmasına yönelik ön plana çıkan taleplere karşı durması mümkün olmamıştır. Bu bağlamda Başkan Aoun (El-Manar, 12

Kasım 2019); Hizbullah'ın nüfusun üçte birinin temsilcisi olarak siyasi sistem içerisinde sahip olduğu rol göz önüne alındığında kimsenin yeni hükümette Hizbullah'ın yer alacağı konusunda şüphe duymadığını ifade etmiştir. Aoun ayrıca; Hizbullah'ın 2006 yılında alınan BM Güvenlik Konseyi'nin 1701 sayılı Kararını uygulamak için özen gösterdiğini ve Hizbullah'a uygulanan yaptırımların Lübnan ekonomisi üzerinde olumsuz bir etkisinin olmadığını ileri sürmüştür. Bu arka plan ile; hükümeti kurma görevi 2020 yılının ocak ayında Hizbullah ile yakın olduğu bilinen Eğitim Eski Bakanı Hassan Diab'a verilmiştir (Geldi, 2020 a).

Ortaya çıkan durum neticesinde yeni hükümetin Hizbullah'ın stratejik çıkarlarını güvence altına aldığı ifade edilmiş ve elde ettiği konum nedeniyle 'Hizbullah hükümeti' olarak eleştirilmiştir. Bu konuda İsrail ve ABD'den yeni hükümete dair gelen yorumlar dikkat çekici olmuştur. İsrail Başbakanı Netanyahu "*Hizbullah'ın, Lübnan hükümetine ortak olmasının İran'ın, Lübnan'a egemen olması anlamına geldiğini*" ifade etmiştir. Hizbullah lideri Nasrallah ise bu eleştirilere karşılık Lübnan'da hükümetin farklı siyasi güçlerden oluştuğunu ve Hizbullah'ın da bu güçlerden biri olduğunu ifade etmiştir. ABD yönetimi ise, Hizbullah'ın siyasi etkinliğinin devlet kaynaklarının örgüte aktarılması durumunda endişe verici bir gelişme olarak değerlendirileceğini ifade etmiştir (Geldi, 2019).

Lübnan'da Hizbullah ve siyasi müttefiklerinin destekleri neticesinde 21 Ocak 2020 tarihinde Hassan Diab'ın Başbakan olduğu hükümet; Beyrut Limanı'nda 4 Ağustos 2020 tarihinde 2 bin 750 ton amonyum nitrat maddesinin infilak etmesinin ardından halktan gelen tepkiler üzerine 10 Ağustos 2020 tarihinde istifa etmek zorunda kalmıştır (Geldi, 2020 b).

Bu gelişmelerin akabinde Sünni Müstakbel Hareketi Genel Başkanı Saad el-Hariri, 22 Ekim 2020 tarihinde hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. Ancak Cumhurbaşkanı Michel Aoun'un kabinenin üçte birinin Hristiyan Özgür Yurtsever Hareketi'nden olmasını istemesi neticesinde Saad el-Hariri bu teklifi kabul etmemiş ve çalışmalar akamete uğramıştır. Lübnan'da Bakanlar Kurulu'nun üçte birlik çoğunluğun siyasi anlamda önemli bir rolü bulunmaktadır. Bakanların üçte birinin katılmadığı kabine toplantıları gerçekleştirilememekte, ayrıca alınacak kararlara karşı bakanların üçte birinin oy kullanması veya istifa etmesi hükümetin düşmesine yol açabilmektedir (Geldi, 2021) .

Bu arka plan üzerinden değerlendirildiğinde, halk tarafından ortaya konulan protesto sürecinde kötü yönetimle suçlanan aktörler arasında Hizbullah'ın fazla ön plana çıkmadığı görülmüştür. Protestocuların öfkesi Hizbullah ve yöneticilerinden ziyade Başbakan, Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı ve bazı Hizbullah ve ittifak grubu içerisindeki bakanlara yönelik ortaya çıkmıştır. Bununla beraber bazı protestocular tarafından Hizbullah'ın dış politika gündeminin İsrail'den ziyade bölgedeki diğer gelişmeler olması nedeniyle eleştirilmiştir. Hizbullah'ın gündeminin Lübnan'ın tekrardan inşasından ziyade örgütün Suriye, Irak ve İran ile

olan ilişkilerine dikkat çekilmiş ancak protesto sürecinde Hizbullah'a yönelik olan bu eleştiriler sönük kalmıştır.

Hizbullah'ın "ortak düşman" İsrail'e karşı mücadelesini devam ettirdiğine dair tezleri ve aynı zamanda kendisini "Lübnan'ın savunucusu" olarak konumlandırmasının halk nezdinde halen önemli bir karşılık bulduğu anlaşılmaktadır. Hizbullah Lübnan toplumunda mezhepler üstü bir popülerite kazanmış ve bununla beraber bazı Arap devletlerinin Hizbullah'ın toplumsal kabulünde olumlu bir seyir izlediği görülmektedir (Hirst, 2011, s. 378). Bu bağlamda Hizbullah'ın Lübnan'ın sosyo-politik yapıları içerisine derin bir şekilde gömülü olduğunu söylemek mümkündür. Başlangıçta İsrail işgaline ve yayılmacılığına karşı bir direniş örgütü olarak kurulan fakat sonrasında bölgedeki farklı ülkelerde faaliyet gösteren Hizbullah'ın bugün Lübnan'ın güvenliği ve istikrarı için önemli bir rol oynadığı kabul edilmektedir. Zira protestolara katılanlar arasında genel olarak Hizbullah'ın bölgesel faaliyetleri veya İsrail'e karşı tutumuna dair herhangi bir eleştirinin gelmediği görülmektedir. Protestocular bu bağlamda; Lübnan'ın ekonomik yönden kötü yönetimi, yüksek işsizliği ve temel ihtiyaçların karşılanması konusunda eleştiriler yöneltmektedirler.

SONUÇ

1980'li yıllardan itibaren Lübnan'daki etkisini sürekli olarak arttıran Hizbullah, ülkede 1975-1989 yıllarında yaşanan iç savaş sonrası stratejisini ülkedeki siyasi yapıya uyum sağlamak şeklinde belirlemiştir. Bu dönemde İsrail karşıtı direnişin sembolü olarak hem Lübnan halkının hem de Orta Doğu'daki pek çok kesimin desteğini arkasına almıştır. Zaman içerisinde siyasi yapıya eklemlenmesi ile gerek ülkede gerekse bölgede yaşanan gelişmelere dönük daha ılımlı bir profil çizmek gayreti içerisinde olmuştur. Fakat örgütün İran ve Suriye ile kurulduğu ilk zamanlardan beri devam eden çok yönlü ilişkisi zaman içerisinde oluşturmaya çalıştığı algının farklılaşmasına sebebiyet vermiştir. 2011 yılında başlayan Arap Baharı sürecinin en önemli krizlerinden biri olan Suriye'de yaşanan gelişmeler ise, bu bağlamda önemli rol oynamıştır. Bu süreçte Suriye rejimi ve İran ile olan ilişkileri nedeniyle ortaya koyduğu eylemler, Hizbullah'ın İsrail karşıtı bir direniş örgütü olmaktan çıkarak İran eksenindeki Şii bir aktör olarak yorumlanmasına sebebiyet vermiştir. Bu durum 2006 yılında İsrail'le yaşanan çatışma durumu sonrası Hizbullah'ın kazandığı meşruiyetinin sorgulanmasına ve bilhassa Sünni Müslüman ülkelerdeki desteğinin azalmasına neden olmuştur.

Lübnan'da 2019 yılında ortaya çıkan protestolar, Hizbullah'ın siyasi sistemdeki rolü açısından birtakım sonuçlar ortaya koyma potansiyelini barındırmaktadır. Göstericilerin, yönetimin her katından ve herkese yönelik öfkesi Hizbullah'ın da bu eleştirilere dönük bir tutum ortaya koymasına sebebiyet vermiştir. Genel olarak protestolara karşı mevcut düzenin korunması ve bu bağlamda sona erdirilmesi şeklinde davetlerde bulunarak açıklamalar yapan Hizbullah yönetimi, halkın sokağa çıkma sebebi olan işsizlik, zamlar, yoksulluk gibi konularda halk ile

benzeşen bir tepki ortaya koymamıştır. Bu durum Hizbullah'ın kendisine dair önemli bir algısını ortaya koymuştur. Hizbullah yönetimi her ne kadar Lübnan'da siyasi yapı içerisinde başat bir aktör olarak algılanmadığını bilse de silahlı kanadının bir örgüt olarak varlığını koruması yeterli görülmektedir. Bu sebeple İsrail'e karşı direniş gösteren eksen içerisinde olmak ve bu özelliğinin ön plana çıkması Hizbullah için yeterli gözükmektedir. Bu sebeple Hizbullah yönetim kadrosunun ülkedeki durumun değişimine dair herhangi bir ilgi göstermedikleri görülmektedir. Lübnan'da yaşanan sosyal, ekonomik ve siyasi sorunların müsebbibi olarak daha ziyade dışarıdaki aktörlerin sorumlu olduğunu işaret eden örgüt, bu vesile ile ülke içerisinde ve dışarısında kendisine sağlamış hareket alanına dair eleştiriler gelmesini istemediği gözlemlenmiştir. Hizbullah'ın bu tavrının halk tarafından fazla yadırganmadığı da görülmektedir. Zira Hizbullah, halk nezdinde halen devam eden İsrail tehdidine karşı duran ve bu mücadele iddiası bağlamında durması gerektiği pozisyonu askeri potansiyelleri açısından korumakta ve aynı zamanda geliştirmekte olan bir örgüt olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Allagha, J. (2006). *The Shifts in Hizbullah's Ideology: Religious Ideology, Political Ideology and Political Program*, Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Anadolu Ajansı (2019). Lübnan tarihinin en kısıtlı bütçesini hazırlıyor. Erişim tarihi: 16.12.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/lubnan-tarihinin-en-kisitli-butcesini-hazirliyor/1467840>
- Armaoğlu, F. (1997). 20.yy Siyasi Tarihi. Ankara: TTK.
- Aydoğan, Hakan C. (2016). Golan Heights Israel's red line, Netanyahu tells Putin. Erişim Tarihi: 15.12.2020, <https://www.aa.com.tr/en/politics/golan-heights-israel-s-red-line-netanyahu-tells-putin/559228>
- Bağlıoğlu, A. (2008). Lübnan'ın Tarihsel Dokusu ve Yönetim Anlayışındaki Mezhebi Etkiler. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 13-36.
- BBC Turkish (2006 a). İsrail ordusu: Başarısızdık. Erişim Tarihi: 10.12.2020, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2006/08/060824_israilfailings.shtml
- BBC Turkish (2006 b). İsrail'de Lübnan sarsıntısı. Erişim tarihi: 16.12.2020, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2006/09/060913_israel_general.shtml
- BBC Turkish (2012) Ehud Barak Siyaseti Bıraktı. Erişim tarihi: 10.11.2020, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/11/121126_barak_update
- BICOM Briefing (2019). Hezbollah's Precision Missile Project. *Britain Israel Communications and Research Center*. Erişim T.: 15 Ocak 2020. <http://www.bicom.org.uk/wp-content/uploads/2019/02/Precision-Project-Paper.pdf>
- Blandford, N. (2017). Hezbollah's Evolution From Lebanese Militia to Regional Player. *Middle East Institute*, Counterterrorism Series, Policy Paper 4. Erişim Tarihi 16.12.2020, https://www.mei.edu/sites/default/files/publications/PP4_Blanford_Hezbollah.pdf
- Cicioğlu, F. (2007). Lübnan 2006. K. İnat ve M Ataman (Ed.), *Ortadoğu Yıllığı 2006* (ss.151–183). Ankara: Nobel Yayınları.
- Collard, R. (2019). Untouchable No More: Hezbollah's Fading Reputation. Erişim tarihi: 15.12.2020, <https://foreignpolicy.com/2019/11/27/lebanon-protests-hezbollah-fading-reputation/>
- Cordesman, Anthony H. & Sullivan, G. & Sullivan, William D. (2007) Lessons of the 2006 Israeli-Hezbollah War. *Center for Strategic and International Studies*, Significant Issues Series, 29 (4), 1-184.

- Danış, F. (2016). 2006 Savaşı'ndan Günümüze Lübnan'daki Siyasi Tablo. *İnsamer, Analiz* 19, Erişim Tarihi: 15.12.2020, https://insamer.com/rsm/icerik/dosya/dosya_459.pdf
- El-Manar (2019). President Aoun: Lebanon to Have New Government That Implements Reforms. Erişim Tarihi: 15.12.2020, <https://english.almanar.com.lb/869002>
- Erdem, G. (2018). Lübnan'da Şii Siyasi Hareketin Evrimi: Emel'den Hizbullah'a. *The Turkish Yearbook of International Relations*, 49, 21-55.
- Göksun, Y. (2016). Suriye Krizi Bağlamında Hizbullah'ın Medya Stratejisi. *SETA Analiz*, 163. Erişim Tarihi: 05.12.2020, https://setav.org/assets/uploads/2016/09/20160927125405_hizbullahin-medya-stratejileri-pdf.pdf
- Geldi, M. (2019). Lübnan'ı artık Hizbullah mı yönetiyor? Erişim Tarihi: 16.12.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/lubnani-artik-hizbullah-mi-yonetiyo/1385104>
- Geldi, M. (2020 a). Lebanon forms new government led by Hassan Diab. Erişim Tarihi: 14.12.2020, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/lebanon-forms-new-government-led-by-hassan-diab-/1709745>
- Geldi, M. (2020 b). Beyrut'ta hükümetin istifa haberinden sonra gösteriler başladı. Erişim tarihi: 10.12.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/beyrut-ta-hukümetin-istifa-haberinden-sonra-gosteriler-basladi/1937488>
- Geldi, M.I (2021). Lübnan'da Hariri hükümet kurma çalışmalarında sonuç alamamasından Cumhurbaşkanı Avni'nin sorumlu tuttu: Erişim Tarihi: 11.04.2021, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/lubnanda-hariri-hukümet-kurma-calismalarinda-sonuc-alamamasindan-cumhurbaskani-avni-sorumlu-tuttu/2184469>
- Haddad, S. (2009). Lebanon: From Consociationalism to Conciliation. *Nationalism and Ethnic Politics*, 15:3-4, 398–416.
- Hirst, D. (2011). *Beware of Small States: Lebanon Battleground of the Middle East*, Nation Books, US.
- Karataş, Z. (2018). Lübnan seçimleri: Düşük katılım, yüksek propaganda. Erişim tarihi: 11.04.2021, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/lubnan-secimleri-dusuk-katilim-yukse-propaganda/1142050>
- Knudsen A. ve Kerr M. (2012). *Lebanon: After the Cedar Revolution*. Hurst &Company, London.
-

- Köse, T. vd. (2006). Lübnan Raporu, Lübnan’da İstikrar Arayışları. *SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*. Erişim Tarihi: 10.04.2021. <http://file.setav.org/Files/Pdf/lubnanda-istikrar-arayislari.pdf>.
- Münch-Heubner, P.L. (2002). Zwischen Konflikt und Koexistenz: Christentum und Islam im Libanon. Hanns-Seidel-Stiftung e.V., München Akademie für Politik und Zeitgeschehen. Aktuelle Analysen 28.
- Nakash, Y. (2006). Reaching for Power: The Shi’a in the Modern Arab World. New Jersey: Princeton University Press.
- Norton, Augustus R. (2007). The Role of Hezbollah in Lebanese Domestic Politics. *The International Spectator*, 42 (4), 475-491.
- Özdemirci, A. S. (2016). Suriye İç Savaşı’nın Lübnan’a Etkileri (2011-2016). *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 3 (2), 76-105.
- Sezer, S. (2019). Suriye Savaşının Yermuk Filistin Mülteci Kampı Üzerindeki Etkileri. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 6 (2), 133-165.
- Shafir, Yiftah S. (2017). Hezbollah as an army. Institute for National Security Studies Strategic Assessment, 19 (4), 67-77.
- Şöhret, M. (2012). Ulus Devletsiz Devlet Sistemi: Lübnan Modeli. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (1), 85-107.
- Tınas, M. (2017), “Lübnan’daki Suriyeli Mülteciler: Hükümet Stratejisi Yokluğunda Ekonomik, Siyasi ve Mezhepsel Zorluklar”, *ORSAM Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi*, No. 62. Erişim Tarihi: 12.04.2021, https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/62TR.pdf
- UNSC, United Nations Security Council (2006). S/RES/1701. Erişim Tarihi: 18.02.2020, https://unsco.unmissions.org/sites/default/files/s_res_17012006.pdf
- United Nations Meetings Coverage and Press Releases. Erişim Tarihi: 12.04.2021, <https://www.un.org/press/en/2004/sc8181.doc.htm>
- Yeşiltaş, M. ve Balcı, A.(2010) İkinci Lübnan Savaşı: Bir Yeniden Değerlendirme. *Akademik Ortadoğu Dergisi*, 4(2), 77-78.